

BRUG AF FORMEL VIDERE- OG EFTERUDDANNELSE BLANDT KANDIDATUDDANNEDE

Udarbejdet af:

Tobias Høygaard Lindeberg, underdirektør
Signe Falkencrone, seniorøkonom

Udgivet januar 2024

Tænketanken DEA
Fiolstræde 44
1171 København K
www.dea.nu

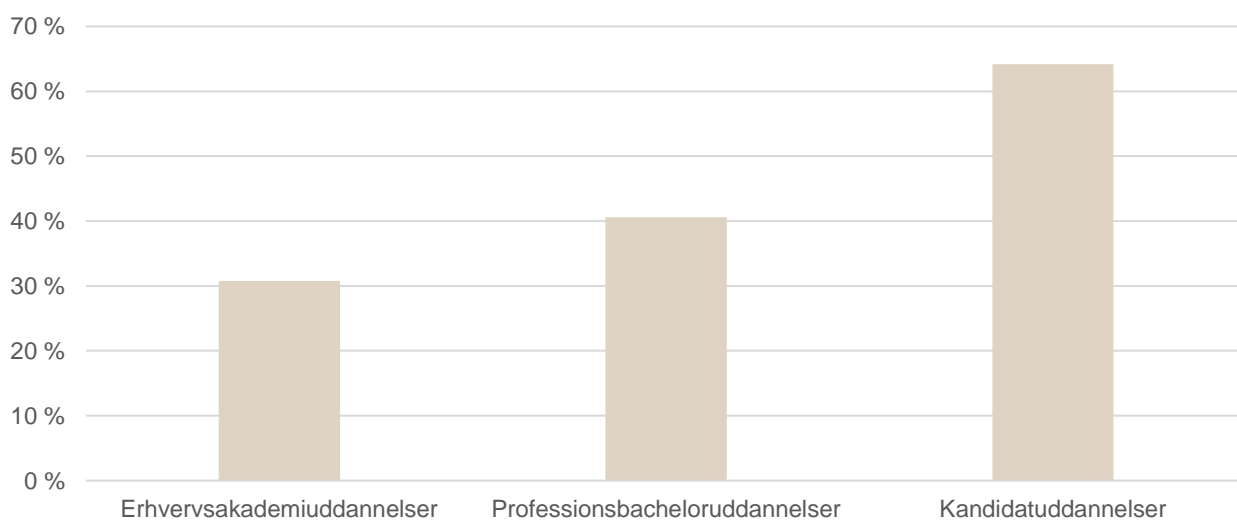
Baggrund

Uddannelse gennem livet står højt på den politiske dagsorden. Det er der mange gode grunde til. **For det første** forventes den teknologiske udvikling med digitalisering og automatisering at berøre en lang række jobs (DEA, 2019) og dermed skabe behov for både opkvalificering og decideret omskoling. **For det andet** er der mangel på arbejdskraft inden for flere områder – en problemstilling der skærpes af en demografisk udvikling, hvor de næste femten års faldende ungdomsårgange skal afløse nogle store årgange på vej på pension, samtidig med at unges valg af uddannelse ikke afspejler arbejdsmarkedets behov i tilstrækkelig grad. **For det tredje** betyder den stigende pensionsalder, at arbejdslivet bliver længere, hvilket skaber et behov for at holde arbejdsstyrkens kompetencer opdaterede. Argumentet for livslang læring er således stærkt. Samtidig er analysen af behovet for livslang læring på ingen måde ny (Husen, 1968; Delors, 1996; Undervisningsministeriet, 1999).

På trods af at der er blevet peget på behovet for livslang læring gennem årtier, har det ikke ført til markante ændringer i vores uddannelsesmodel. Tværtimod. Det ses i såvel efterspørgsel som investering i det formelle efter- og videreuddannelsessystem. De offentlige udgifter til formel videregående efter- og videreuddannelse er faldet med 56 pct. fra 2009 til 2018 og udgjorde i 2018 1,3 pct. af uddannelsesbudgettet for det samlede videregående uddannelsesområde. Samtidig har aktiviteten i perioden været på nogenlunde samme niveau (DEA, 2020).

Der er væsentlig forskel på brugen af formel videregående voksen- og efteruddannelse (VVEU) afhængigt af ordinær uddannelsesbaggrund. Knap hver tredje dimittend fra en erhvervsakademiuddannelse har ikke deltaget i formel VVEU, mens det samme gør sig gældende for hele 64 pct. af kandidaterne, jf. figur 1.

Figur 1 // Andel af dimittender fra 2007, der ikke har deltaget i formel videregående VVEU inden 2020

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Samlet set betyder det, at brugen af formel VVEU har været konstant i et årti, samtidig med at det særligt er kandidater fra lange videregående uddannelser, der ikke gør brug af det formelle efteruddannelsessystem. Derfor sætter dette notat fokus på denne gruppe og undersøger forskelle i deltagelse blandt kandidater fra forskellige hovedområder.

Boks 1 // Begrebsafklaring og datagrundlag

Nærværende notat ser på anvendelsen af formel videre- og efteruddannelse. Det omfatter helt specifikt ECTS-givende uddannelser og kurser på akademi-, diplom- og masterniveau udbudt på videregående uddannelsesinstitutioner samt kurser taget i regi af åben uddannelse.

Brugen af formel efteruddannelse belyses på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik. Notatet ser alene på kandidater fra ordinære lange videregående uddannelser.

Der findes andre måder af efteruddanne sig på, som dog ikke er medtaget i dette notat. Det kan dreje sig om ikke-formelle videre- og efteruddannelser, forstået som kurser, der ikke giver ECTS-point, og som kan være udbudt både af private aktører, internt på arbejdspladserne eller på de videregående uddannelsesinstitutioner. Det kan også dreje sig om helt andre former for kompetenceudvikling gennem bl.a. interne personlige læringsforløb eller sidemandsoplæring.

Konklusion

Notatet viser, at der er forskel på andelen, der deltager i formel VVEU, afhængig af, hvilket hovedområde kandidaterne har deres ordinære uddannelse fra.

Den største andel af kandidater, der ikke har deltaget i formel efter- og videreuddannelse inden for de første 13 år efter dimission, findes blandt kandidater fra sundhedsvidenskab (86 pct.). Det gælder også, at et flertal af kandidater inden for teknisk videnskab, samfundsvidenskab og naturvidenskab (66-67 pct.) ikke har deltaget inden for de første 13 år. Det kan sammenlignes med, at knap halvdelen (49 pct.) af dimittenderne med en humanistisk eller teologisk kandidatuddannelse, deltog i VVEU inden for de første 13 år.

Derudover viser notatet, at det er kurser inden for erhvervsøkonomi, administration og jura, som kandidater fra alle hovedområder tager flest af. Det betyder, at det kun er dimittender fra samfundsvidenskab, der tager størstedelen (68 pct.) af VVEU-kurserne inden for eget eller beslægtet fagområde. Så ikke blot er der mange dimittender fra teknisk videnskab og naturvidenskab, der ikke deltager i VVEU, men mere end halvdelen af de kurser, de deltager i, ligger inden for områderne erhvervsøkonomi, administration og jura, undervisning og læring, humaniora og samfundsvidenskab.

Implikationer

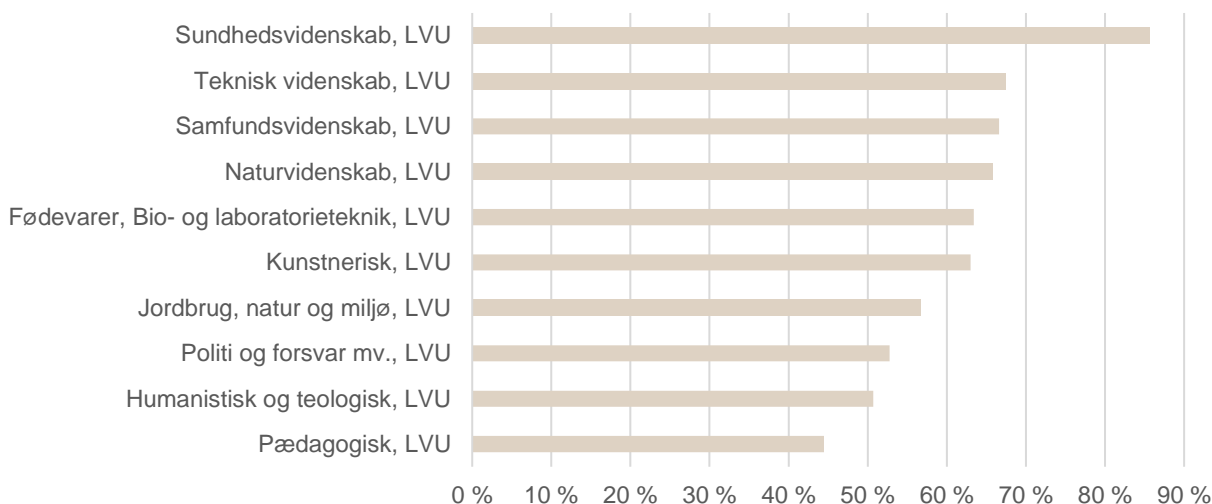
Efter- og videreuddannelse tjener flere formål. Et af dem er at brede sine kompetencer ud fx inden for organisering eller ledelse. Det bør således i sig selv hverken overraske eller bekymre, at der er betydelig aktivitet inden for fagområder, der kvalificerer deltagerne på disse områder. Men ikke mindst for dimittender inden for de tekniske og naturvidenskabelige hovedområder bør kombinationen af lav deltagelse i formel efteruddannelse og høj deltagelse uden for eget fagområde påkalde sig opmærksomhed. Det skyldes bl.a. en undersøgelse, der konkluderer, at på det amerikanske arbejdsmarked kan manglen på STEM-kompetencer i arbejdsstyrken delvist forklares med, at nogle af disse kompetencer forældes hurtigt (Deming et al., 2018). Studiet viser, at personer med visse STEM-uddannelser (fx ingeniører og IT-uddannede) de første år på arbejdsmarkedet får en betydelig løngevinst som følge af deres uddannelse, men at denne aftager markant med tiden. Det forklares i studiet med, at de jobtyper, der er rettet mod jobs med anvendt science, oftere skifter kompetencekrav over tid, sammenlignet med andre jobs. Denne konklusion baseres bl.a. på analyse af jobopslag. Hvis det samme gør sig gældende i Danmark, betyder det, at den uddannelsesgruppe, hvis kompetencer forældes hurtigst, er blandt dem, der deltager mindst i formel efter- og videreuddannelse samt fortrinsvist efter- og videreuddannes uden for deres efter fagområde.

Det er en udfordring, fordi videregående STEM-kompetencer på det danske arbejdsmarked er særligt relevante i forhold til at adressere en række aktuelle, komplekse og vidtrækkende samfundsudfordringer og -udviklinger, hvor der tilmed er peget på mangel på arbejdskraft. Det gælder fx inden for inden for stærke danske eksportbrancher som life science (DAMVAD, 2020), udvikling af løsninger i den tiltagende digitalisering af vores samfund (IRIS Group og HBS Economics, 2021) og grøn omstilling ifm. klimatiske og økologiske problemer (COWI, 2023).

Der er stor forskel på, hvem der tager formel efteruddannelse

Der er stor forskel i brugen af det formelle efter- og videreuddannelsessystem blandt kandidatdimittender, afhængigt af hvilket hovedområde de er uddannet fra, jf. figur 2. Næst efter sundhedsvidenskab er teknisk videnskab, samfundsvidenskab og naturvidenskab de områder, der har den største andel af personer, der ikke har deltaget i formel efter- og videreuddannelse, i de første 13 år efter at de er dimitteret. På de tre områder gælder det, at omkring 65 pct. af dimittenderne ikke har deltaget i formel efter- og videreuddannelse. Til sammenligning er dimittender fra de pædagogiske kandidatuddannelser dem, der anvender efteruddannelse mest, hvor 55 pct. af dimittenderne har deltaget i mindst ét kursus i det formelle efter- og videreuddannelsessystem.

Figur 2 // Andel af kandidatuddannede fra 2007, der ikke har deltaget i formel VVEU frem mod 2020, fordelt på uddannelsesbaggrund

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Note: Inddelingen af fagområde følger Danmarks Statistiks uddannelsesklassifikation DISCED-15 for afsluttede uddannelser fordelt på hovedområder. Lilla søjler indikerer kandidatuddannelser med STEM-retning.

Valg af fagområde på efteruddannelse følger ikke fagområde fra kandidatuddannelse

En pointe er således, at dimittender fra tekniske og naturvidenskabelige uddannelser er nogle af dem, der gør mindst brug af formel efter- og videreuddannelse. Men en anden pointe er, at de, der så rent faktisk tager formel efter- og videreuddannelse, tager det inden for andre fagområder end deres oprindelige uddannelsesbaggrund.

Retter vi blikket mod dimittenderne fra det tekniske videnskabsområde, gælder det, at det kun er godt hvert tiende kursus ud af alle de kurser, som de tager, der bliver taget inden for det tekniske videnskabsområde, jf. tabel 1. Blandt dimittenderne fra det naturvidenskabelige område er det knap hvert fjerde kursus, der bliver taget inden for det naturvidenskabelige område. For både det tekniske og det naturvidenskabelige område gælder det som for de øvrige hovedområder, at den største andel af kurser bliver taget inden for erhvervsøkonomi, administration og jura.

Tabel 1 // Fordeling af efteruddannelseskurser for kandidatuddannede fra årene 2010-2012, fordelt efter uddannelsesbaggrund og fagområde på kurserne (udvalgte hovedområder)

Fagområde for efter- og videreuddannelse	Hovedområde for ordinær uddannelsesbaggrund				
	Naturvidenskab	Sundhedsvidenskab	Teknisk videnskab	Humanistisk og teologisk videnskab	Samfundsvidenskab
Erhvervsøkonomi, administration og jura	33 %	66 %	49 %	33 %	62 %
Humanistisk	5 %	6 %	1 %	19 %	3 %
Naturvidenskab	22 %	2 %	6 %	1 %	1 %
Samfundsvidenskab	8 %	4 %	1 %	9 %	6 %
Undervisning og læring	5 %	2 %	1 %	11 %	4 %
Teknik, teknologi og industriel produktion	4 %	3 %	12 %	1 %	2 %
Øvrige	2 2%	16 %	31 %	26 %	23 %
I alt	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Note: Inddelingen af kandidaternes uddannelsesbaggrund følger Danmarks Statistiks uddannelsesklassifikation DISCED-15 for afsluttede uddannelser fordelt på hovedområder. Inddelingen af fagområderne for kandidaternes brug af efteruddannelse følger i stedet Danmarks Statistiks uddannelsesklassifikation DISCED-15 for afsluttede uddannelser fordelt på fagområder og skeler ikke til niveauet, hvorpå efteruddannelsen har fundet sted.

Note: Tabellen ser på fordelingen af kurser frem til og med 2020. Opgørelsen tæller alene det absolutte antal af kurser, og er ikke korrigeret for kursernes ECTS-point. En fuld udfoldelse af tabellen findes i bilaget.

Litteraturliste

COWI. (2023). Beskæftigelseseffekter af investeringerne i den grønne omstilling i industrien 2023-2035

Damvad Analytics. (2020). Dansk life science frem mod 2030

DEA. (2019). Fremtidens arbejdsmarked. Tænk tanken DEA

DEA. (2020). Offentlige udgifter til videregående efteruddannelse halveret. Tænk tanken DEA

Delors, Jacques. (1996). Learning. The treasure within; Report to UNESCO of the international commission on education for the twenty-first century

Deming, D. J., Noray, K. (2018). STEM Careers and Technological Change

Husen, Torsten. (1968). Lifelong learning in the "educative" society. School of Education, University of Stockholm

IRIS Group, HBS Economics. (2021). Mismatch på arbejdsmarkedet for it-uddannede i 2030

Undervisningsministeriet. (1999). Uddannelsesredegørelse

Bilag

Bilagstabel 1 // Andelen af efteruddannelseskurser, som kandidatuddannede fra årene 2010-2012 har deltaget i, fordelt efter uddannelsesbaggrund og fagområde på kurserne (alle hovedområder)

Hovedområde på ordinære uddannelser	Fagområde på formel efter- og videreuddannelse																
	Audio-visuel teknik og medieproduktion	Bygge- og anlægsteknik	Erhvervsøkonomi, administration og jura	Forsvar, politi og sikkerhed	Humanistisk	Informations- og kommunikationsteknologi (IKT)	Jordbrug, skovbrug og fiskeri	Kunstnerisk	Mekanik, jern og metal	Naturvidenskab	Samfundsvidenskab	Service	Social og sundhed	Studiefag uoplyst	Teknik, teknologi og industriel produktion	Transport	Undervisning og læring
Fødevarer, Bio- og laboratorietechnik			46,3 %		8,9 %			2,6 %		1,9 %	6,3 %	3,7 %	4,8 %	8,5 %	5,6 %		11,5 %
Humanistisk og teologisk	3,2 %	0,6 %	33,0 %	0,1 %	18,7 %	2,2 %	0,1 %	1,7 %	0,3 %	0,7 %	9,3 %	0,8 %	3,3 %	12,2 %	1,0 %	1,3 %	11,4 %
Jordbrug, natur og miljø	1,6 %	1,6 %	36,7 %			1,6 %	10,6 %		1,1 %	7,5 %	4,0 %	2,6 %	1,8 %	14,8 %	4,7 %	3,7 %	7,8 %
Kunstnerisk	6,0 %	2,1 %	18,1 %		4,0 %	0,7 %		2,6 %	2,6 %		3,3 %	1,6 %	4,6 %	37,3 %	6,7 %	1,3 %	8,9 %
Naturvidenskab	1,7 %	0,9 %	32,5 %	0,2 %	5,4 %	4,8 %	0,8 %	0,7 %	0,2 %	22,3 %	8,1 %	0,9 %	1,9 %	8,2 %	4,4 %	1,8 %	5,1 %
Politi og forsvar mv.		2,9 %	69,5 %	2,5 %	1,5 %	2,9 %			1,1 %		2,6 %	1,2 %		2,0 %	6,0 %	4,0 %	3,8 %
Pædagogisk		0,3 %	51,3 %		3,8 %	0,5 %		0,2 %		0,8 %	4,2 %	0,8 %	10,9 %	8,1 %	0,5 %	0,4 %	18,3 %
Samfundsvidenskab	1,2 %	0,3 %	61,7 %	0,1 %	2,5 %	2,0 %	0,2 %	0,8 %	0,4 %	0,6 %	6,3 %	0,8 %	3,0 %	13,2 %	1,5 %	1,4 %	4,0 %
Sundhedsvidenskab			66,4 %	0,5 %	6,1 %	0,7 %	0,6 %		0,3 %	2,3 %	4,0 %		7,1 %	6,5 %	2,8 %	0,5 %	2,0 %
Teknisk videnskab	2,4 %	6,0 %	49,0 %	0,7 %	0,8 %	2,3 %	0,5 %		2,2 %	5,6 %	1,5 %	0,7 %	0,3 %	13,2 %	11,8 %	2,5 %	0,5 %

Kilde: egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Note: Inddelingen af kandidaternes uddannelsesbaggrund følger Danmarks Statistiks uddannelsesklassifikation DISCED-15 for afsluttede uddannelser fordelt på hovedområder. Inddelingen af fagområderne for kandidaternes brug af efteruddannelse følger i stedet Danmarks Statistiks uddannelsesklassifikation DISCED-15 for afsluttede uddannelser fordelt på fagområder og skeler ikke til niveauet, hvorpå efteruddannelsen har fundet sted.

DEA

Tænk tanken DEA
Fiolstræde 44
1171 København K
www.dea.dk